

Rusya Örtülü Operasyonlarının Dönüşümü

Doç.Dr.Sait Yılmaz

05 Temmuz 2017

Giriş

Uluslararası ilişkilerde savaş ve diplomasi yöntemlerinin yanı sıra, dış politika kararlarının uygulanmasında “üçüncü yöntem”den söz edilir¹. Bu yöntem, hedef veya rakip ülke ile ilan edilmemiş bir savaşı kapsayan örtülü ve gizli yöntemlerdir. Örtülü operasyonlar askeri ve siyasi seçeneklerden sonra gelen üçüncü seçenektir². Böylece doğrudan bir savaşa girmeksizin ve ulusal gücü topyekûn bir mücadeleye sokmaksızın asimetrik hale getirilmiş bir savaş ile sonuç alınmaktadır. Bazı stratejistlere göre bu tür yöntemler ‘barış zamanı savaş’ olarak adlandırılmaktadır. Amerikalılara göre örtülü operasyonların dört alt disiplini vardır³; propaganda, siyasi eylemler, yarı-askeri (paramiliter) yöntemler ve bilgi savaşı operasyonları. Örtülü operasyon türleri çok çeşitlidir ve tek sınır, kişinin hayal gücüdür. Örtülü operasyonlar, Rus terminolojisinde ‘aktif tedbirler (Активные мероприятия)’ olarak yer alır⁴. Sovyet siyasi aktif tedbirleri; etki ajanları, yıkıcı faaliyetler, özel operasyonlar, dış politika manipülasyonu, propaganda, aldatma, psikolojik operasyonlar ve vekil güç kullanımı gibi pek çok yöntemi içerir⁵. Sovyet aktif tedbirlerinin 200 yıllık tarihi 1800’lü yıllardan beri Türkistan coğrafyasından başlayıp, bugüne uzanan çok önemli tecrübeler edinmiştir. Savaşta aldatma, dezenformasyon, ayaklanmaya karşı koyma gibi yöntemlerde başarılı olan Sovyet askeri tedbirleri, Afganistan’daki başarısızlıktan sonra yeni bir sürece girmiştir. Putin döneminde ise özellikle Çeçenistan, Gürcistan ve renkli devrimlerden sonra Ukrayna’da ki melez savaş ile birlikte aktif tedbirlerdeki dönüşüm devam etmiştir. Aktif tedbirler, Rus güvenliğinin ve istihbaratının az bilinen çalışma kültürünün temelidir. Bu makalede, Rus tarihindeki köklerinden başlayarak, Sovyet/Rus aktif tedbirlerinin bugün geldiği aşama ve yaşadığı değişimler ile ilgili tespitlerde bulunulacaktır. Bu maksatla, önce Sovyet/Rus aktif tedbir anlayışının temelleri ve geçmişi üzerinde durulacak, daha sonra ayaklanmalara karşı koyma, aldatma ve dezenformasyon tecrübelerine değinilecek ve son bölümde aktif tedbirler konusunda yaşanan değişim ve gözlemlenen örneklerle yer verilecektir.

Sovyet Aktif Tedbirler Anlayışı

Sovyet siyasi aktif tedbirleri; beyaz, gri ve kara olmak üzere üç kategoride ele alınabilir. Beyaz olanlar; normal diplomatik, ticaret, yardım ve enformasyon faaliyetleri olarak açık faaliyetlerdir. Gri tedbirler; Komünist cepheler, dış ülkelerdeki Komünist partiler, el altından desteklenen radyolar ve diğer bilinen dezenformasyon

* Bu makalenin revize edilmesinde değerli yorumlarını esirgemeyen Rusya Uzmanı Karabük Üniversitesi Öğretim Üyesi Dr.Ali Asker’e ve imla hatalarını kontrol eden Yeni Yüzyıl Üniversitesi Öğretim Üyesi Yrd.Doç.Dr. Erol Ülgen’e teşekkür ederim.

¹ Jones, Rhodri J. (1989). *The CIA and American Democracy*. New Haven: Yale University Press, 45.

² Shackley, Theodore (1981). *The Third Option. An American View of Counterinsurgency Operations*, New York: Reader’s Digest, 6-7.

³ Prados, John (2007). *The Future of Covert Action*. John K. Johnson (Edt.), Handbook of Intelligence Studies, New York: Routledge, 281.

⁴ Andrew, Christopher, Oleg Gordievsky (1990). *KGB: The Inside Story*. London: Hodder and Stoughton, 7.

⁵ Codevilla, Angelo ve Paul Seabury (2006). *War Ends and Means*. Washington DC: Potomac Books, 151-152.

yayınlarının kullanılmasını kapsar. Bunların devlet destekli olduğu resmi olarak kabul edilmez. Kara tedbirler ise gizli operasyonların ileri derecesindeki etki ajanları, sahte hikâyeler yayma, politikacı ve muhabirleri etkilemek, sahte belge yaymak gibi faaliyetleri içerir⁶. Aktif tedbirler, Moskova'ya yakın Yasenevo'daki KGB'nin Andropov Enstitüsü'nde özel kurslar sistemi içinde öğretiliyordu. Bu tür tedbirler, Sovyet döneminin Çeka, OGPU, NKVD, KGB gibi güvenlik servislerinin⁷ dünya olaylarını etkilemek için yaptığı siyasi operasyonlardan, istihbarat toplamaya kadar tüm faaliyetlerini kapsar⁸. Hem ülke içinde hem de dışında uygulanan aktif tedbirler içinde dezenformasyon, propaganda, resmi dokümanlarda sahtecilik, suikastlar ve siyasi baskı gibi yöntemler kullanılırdı. Siyasi aktif tedbirler arasında; uluslararası cephe örgütlerin (Dünya Barış Konseyi vb.), yabancı ülkelerdeki Komünist, Sosyalist ve muhalif partilerin desteklenmesi; Üçüncü Dünya'da ulusal bağımsızlık savaşlarına destek verilmesi; yer altı, devrimci, ayaklanmacı, suç ve terör örgütlerinin desteklenmesi sayılabilir.

Sovyetler Birliği için siyasi aktif tedbirler; komplo teorileri, dezenformasyon ve propaganda ile rakipleri itibarsızlaştırarak siyasi durumu lehine çevirmeyi amaçlıyordu. Bazı durumlarda, istihbarat ajanları, sabotörler ve özel operatörler ile terörizm ve şiddete başvuruluyordu. Şiddet dışı yöntemler daha çok ABD'ye karşı kullanıldı. Özel askeri faaliyetler, Spetnaz adı verilen özel kuvvetler ve Rus istihbarat subayları tarafından yerine getirildi⁹. Eski Sovyetler Birliği bünyesinde özel operasyonların, içerik olarak ABD'deki örtülü operasyonlara çok benzediği görülmektedir. Sovyet Özel Kuvvetlerinin (Spetnaz) görevleri stratejik, operasyonel ve taktik olarak üçe ayrılabilir. Bu görevlerin içeriği; istihbarat, keşif, sabotaj, adam öldürme, partizan savaşı, haberleşmenin engellenmesi gibi doğrudan operasyonlardan toplumsal demoralizasyon, karmaşa yaratma, ulusal bağların yıpratılması gibi stratejik faaliyetlere ve örgütsel destek verme gibi taktik operasyonlara kadar genişletilmektedir¹⁰. İkinci Dünya Savaşı sonrası karşı-ayaklanma hareketleri kapsamında; Baltık devletleri, Polonya ve Doğu Ukrayna'da Sovyetlere karşı bağımsızlık mücadelesi veren örgütlerin içine NKVD ajanları sızdırıldı. Ayrıca oluşturulan sahte isyancı grupların yerel Sovyet yetkililere saldırmalarına göz yumularak, bağımsızlık hareketlerinin parçalanması sağlandı. Sovyet gizli servisleri dünya genelinde gerilla grupların ana eğitici oldular. Nükleer silahların büyük orduları kullanışsız kılması üzerine, bu tür faaliyetler ve terörizm ana silah olarak kullanılmaya başlandı.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Sovyetler, Doğu Avrupa'da, Çin, Kuzey Kore ve sonra Afganistan'da kukla Komünist hükümetler kurdular. Avrupa'da Sosyalist Blok'un kurulması, bu ülkelerde Komünist rejimlerin yerleşmesi için beş aşamalı bir plan uygulandı¹¹. İlk aşamada, Sovyet askeri işgali yani Nazi Almanyası'nın yerine Kızıl Ordu'nun kurtarıcı olarak bu ülkelere girmesi, Komünist partilerin kurulmasına dayanak teşkil etti. İkinci aşamada, kurulan geçici koalisyon hükümetlerinde siyasi

⁶ Kux, Dennis (1989). *Soviet Active Measures and Disinformation: Overview and Assessment*, Parameters, Journal of US Army War College, XV, 4, 19.

⁷ Lenin tarafından 1917'de kurulan ilk güvenlik kuruluşu olan Çeka, 1922'de OGPU'ya, 1923'de NKVD'ye, 1954'de KGB'ye dönüştürüldü.

⁸ Mitrokhin, Vasili ve Christopher Andrew (2000). *The Mitrokhin Archive: The KGB in Europe and the West*, Gardners Books. 24.

⁹ Suvorov, Victor (1987). *Spetsnaz: The Inside Story of the Soviet Special Forces*, New York: WW Norton, 22.

¹⁰ Schwarzenberger, George (1997). *Power Politics*. London: Stevens and Sons, 153.

¹¹ Brezinski, Zbigniew (1960). *The Soviet Bloc*, Cambridge: Harvard University Press, 3-4.

partilerin ve eğilimlerin temsil edilmesi öngörülmekteydi. Bu hükümetlerde İçişleri, Adalet ve Enformasyon bakanlıklarına Komünistler hâkim oldular. Üçüncü aşamada çeşitli baskılar ile Komünistler hükümeti tamamen ele geçirdi ve diğer partiler muhalefete geçti. Dördüncü aşamada, 25 Şubat 1947'de Macaristan'dan başlayarak muhalif partilerin tasfiyesine başlandı. Bulgaristan, Romanya, Polonya, Çekoslovakya gibi ülkelerde muhalif parti liderleri vatana ihanet ile suçlandı ya da ortadan kaldırıldı. Ülkeler tamamen Komünist partilerin kontrolüne geçtikten sonra yapılan anayasalarla ekonomik, sosyal ve siyasi düzen Sovyet modeline göre kuruldu. Uygulanan stratejinin diğer bir parçası, kitlesel siyasi baskı ve işgal edilen ülkelerde kendilerine hizmet eden gizli servisler kurmaktı¹².

1949'da kurulan Dünya Barış Konseyi (DBK), barış kelimesini Batıdan kopya etmek için kurulmuş, en büyük ve en bilinen Sovyet propaganda kuruluşu idi. Diğer Komünist cephe kuruluşları arasında yer alan Dünya Özgür Ticaret Sendikaları Federasyonu, Dünya Demokratik Gençlik Federasyonu, Uluslararası Öğrenciler Birliği, Uluslararası Demokratik Avukatlar Birliği, Hıristiyan Barış Konferansı, Uluslararası Demokratik Kadın Federasyonu, Uluslararası Gazeteciler Örgütü, Afro-Asya Halkları Dayanışma Örgütü gibi platformlar Sovyetlere çeşitli çıkar grupları, meslek kuruluşları ve Üçüncü Dünya ülkelerine nüfuz etme imkânı sağlıyordu. DBK, diğer uluslararası cephe örgütleri ve ikili dostluk kuruluşları Sovyet politikasının örtülü vasıtaları oldular. Komünist Partilerin güçleri ve Moskova ile ilişkileri bir ülkeden diğerine değişiyordu. Portekiz ve Yunanistan Komünist Partileri ile ABD'nin mini Komünist Partisi, Moskova'nın tüm talimatlarına uydular. İtalyan Komünist Partisi ve Hindistan Komünist Partisi (Marksist-Leninist) ise pek çok Sovyet politikasını benimsemekle beraber kendi bağımsız yolunda gittiler. Fransız Komünist Partisi, Sovyet liderliğini kabul etmekle birlikte tüm konularda onu takip etmedi. Partiler ve uluslararası cephe örgütleri talimatları Sovyet Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin (SB KP) Uluslararası Enformasyon Dairesi yolu ile aldılar. KGB'nin desteklediği bağımsızlık savaşçısı örgütler arasında şunlar bulunmaktadır¹³; Kızıl Tugaylar, Bolivya Ulusal Bağımsızlık Ordusu (1964'te Che Guevera tarafından kuruldu), Kolombiya Ulusal Bağımsızlık Ordusu (1965'te Küba'nın yardımı ile kuruldu), Filistin Demokratik Bağımsızlık Cephesi (1969), Ermeni ASALA (1975).

Sovyet istihbarat servisleri birbirine paralel çalışmıyordu¹⁴. KGB, her çeşit kongre, gençlik ya da barış kongresi, kadın hareketleri, ticari sendika eylemleri, Avrupa'daki ABD füzelerine karşı kampanyalar düzenliyor, AIDS'in CIA tarafından üretildiğine ilişkin hikâyeler yayıyordu. Eski KGB generali Oleg Kalugin'e göre; aktif tedbirler, Sovyet istihbaratının kalbi ve ruhu idi¹⁵. KGB Birinci Direktörlüğü için Servis A, aktif tedbirlerden sorumlu oldu. Buna bağlı coğrafi ve işlevsel konulara göre organize olan yarım düzine dairede çalışan 300 kadar kişi tercümanlar gibi özel nitelikli personel ile de takviye edilmişti. Servis A, aktif tedbirlerini Moskova'ya gönderiyor, izleyen birimler bu tedbirleri onayladıktan sonra teknik destek sağlıyordu. SB KP, cephe gruplar ve dış Komünist partiler ile ilişkiler için direktif sağlıyordu. KGB, dost istihbarat servislerini de kullanıyordu ve birçok uydu ülke aktif tedbirinin arkasında KGB izini bulmak bu yüzden oldukça zordu. 1970'lerde aktif tedbirler KGB

¹² Andrew vd., a.g.e., (1990), 11.

¹³ Pacepa, Ion Mihai (1 Mart 2004). *Russia With Terror*, FrontPageMagazine.com.

¹⁴ Earley, Pete ve J. Comrade (2007) *The Untold Secrets of Russia's Master Spy in America After the End of the Cold War*, Penguin Books, 167-177.

¹⁵ CNN (July 20, 2002) *Interview With Oleg Kalugin*, <http://edition.cnn.com/TRANSCRIPTS/0207/20/cst.05.html> (Giriş: 07 Ekim 2016).

içinde bir generalin sorumluluğunda idi ve şu işlere odaklandı; nötron bombası üretilmesine ve NATO'nun orta menzilli füzeler yerleştirmesini engelleme için propaganda kampanyası, ABD'nin Mısır Başkanı Enver Sedat ile ilişkisine dair sahte belge üretimi.

Sovyet Ayaklanmaya Karşı Koyma Tecrübesi

Ortaçağ'ın sonlarına doğru bugünkü Rusya, büyük ve geniş bir Müslüman Türk imparatorluğudur. Moskova Knezliği, Altınordu Hanlığı'nın hâkimiyetinden çıkıp, bağımsızlığını kazanır. Diğer Slavları da bünyesine katarak önce Moskova Çarlığı, ardından Rusya İmparatorluğu olur. Altınordu Hanlığı idaresindeki bütün Türk kavimlerini buyruğuna soktuktan başka diğerlerini de idaresi altına almıştır. Osmanlı Devleti, Kafkaslardaki Rus tehdidine karşı önemli mevkilerde kaleler inşa ederek savunma yöntemi oluşturmuş, kabile beylerine hediyeler gönderip kendi tarafında tutmaya çalışmıştır. Ancak, 19. yüzyıla gelindiğinde Osmanlı Devleti asker temini ve kalelerin savunmasında yetersiz kalmış, bu yıllarda Balkanlardaki kargaşa ve kendi içinde yaşadığı sorunlardan dolayı Kafkasya ile yeteri kadar ilgilenememiştir. İlk Rus birlikleri Kafkas dağların önüne 18. yüzyılın ortalarında ulaşmıştı. Bölge Rusya Kazakları tarafından hızla işgal edildi. Müslüman halklar yerlerinden ayrılarak dağlara çekildi (Edige, Kabaralar, Çeçen, İnguşlar). Bölgede yaşayan halkların arasında din birliğinin ötesinde siyasi bir organizasyon yoktu, bu halklar devlet olamamışlardı. Ruslara karşı durabilecek etkin bir güçleri de yoktu. Türkler ve İranlılar onlardan uzak yaşıyordu. Dağlıların Ruslara karşı giriştikleri mücadeleler yüzyıl sürmüş, 1859'da silahlarını teslim etmişlerdir¹⁶.

Rus Çarının Kafkasya'da yayılma stratejisi 1801'de Rusya'nın bir parçası olarak Gürcistan Hıristiyan Krallığı'nın kurma çalışması ile başlar. Gürcistan'ın Rusya tarafından savunulması demek, Tiflis-Vladikafkas yolunun kontrol altına alınması yani bu yolun iki tarafında yaşayan Çeçenler, İnguşlar, Dağıstanlılar ve Çerkezler gibi Müslüman grupların yaşadığı dağlık kesimlerin kontrol altına alınması demekti. Amaç, zor dağlık koşullarda yaşayan ve iyi silahlanmış ve oldukça Rus düşmanı bu grupları pasifize etmektir. Bu amaçla, yollar boyunca binalar, kaleler inşa edildi ve düşmanı yeniden tanımlamak için 'aydınlatma' programı adı altında propaganda yapıldı. En büyük düşman, bölgeye 1832-1859 arasında hâkim olan İmam Şamil idi. Şamil, Kuzey Kafkasya'da teokratik bir devlet (İmamlık) kurmuştu. Halktan vergi topluyor, Rus ileri üslerini kuşatan akınlar düzenliyordu. Küçük bir topçu grubu bile vardı. Ancak, büyük Rus güçleri kendisine saldırıya geçince, kuvvetlerini dağıttı ve pusular kurarak geri çekilmeye zorladı.

Şamil'in stratejisi, 1842 yılında çekilen bir Rus kuvvetinden 984 kişinin öldürülmesi, 2.753'ünün yaralanması ve büyük miktarda silahın ele geçirilmesi ile önemli bir başarı sağladı. Bu felaket, Rusları, nakavt etme stratejisinden aşındırma stratejisine geçmeye yöneltti ve buna "ksen stratejisi" denildi¹⁷. Ele geçirilen toprak sürekli kontrol altında tutulacak ve morali bozulan silahlı gruplar sonunda çökecekti. Yollara yapılan bina ve kaleler de Şamil'in yolu kullanmasını ve vergi toplamasını sınırladı. Kırım Savaşı (1853-1856) öncesinde uzun süre beklenen Osmanlı müdahalesi de gelmeyince, moral çöküş ile birlikte Şamil'in de 1859'da teslim olmasına neden oldu. Kuzey Kafkasya'da direniş, Adygei'nin liderliğinde 1864'e kadar sürdü. Rusların 60 yıllık çatışmasının ve 90.702 kişiyi bulan zayıflığının

¹⁶ Yıldız, Muharrem, (2006), *Dünden Bugüne Kafkasya*, Yitik Hazine Yayınları, 2006, 82

¹⁷ Marshall, Alex (September 18, 2009). *The Russian Army and Irregular Warfare*, RUSI.org. <https://rusi.org/commentary/russian-army-and-irregular-warfare> (Giriş: 01 Aralık 2016).

arkasından gelen başarısının sırrı “stratejik sabır” oldu. Başarıyı getiren sert güç kadar, dağlık bölgelerde daha çok ticaret ile uygulanan yumuşak gücün etkisi idi. Ruslar, uzun vadeli jeopolitik ve stratejik çıkarları için tüm kayıplarına rağmen sabır ve kararlılık gösterdiler.

19. yüzyılda Kafkasya, Osmanlı-Rus savaşlarına sahne olur. Bu yüzyılda, Ruslar; Balkanlarda Slavları, Kafkasya’da Gürcü ve Ermenileri Osmanlılara karşı kullanmaya çalışır. Bu politikalar sonucunda Kafkasya’da, büyük muhaceret göçü yaşanır. Birinci Dünya Savaşı başladığında, Arapların İngilizlere ve Ermenilerin Ruslara daha fazla yanaşmaları, Osmanlı yönetiminde iktidarda olan İttihatçıların Türkçü kanadının önem kazanmasına, Osmanlı Devleti’nin ilgisinin Kafkasya ve Orta Asya üzerinde iyice yoğunlaşmasına ve siyasette de “Turancı” politikalar takip etmelerine neden olmuştur. İttihatçıların Kafkasya ve Orta Asya’ya yönelik politikalarının önündeki en önemli engel Rusya idi. Kasım 1915’de Teşkilat-ı Mahsusa, Rusya’daki Türk topluluklarının esaretten kurtulmalarına yönelik planları uygulama sahasına geçirir¹⁸. Kafkas İhtilal Cemiyeti’nin çete faaliyetleri lojistik (silah ve cephane dağıtımı) nedenlerle başarısız olur. Cemiyetin başındaki Dr. Bahaddin Şakir, bölgedeki Ordu Komutanlığı ve Trabzon bölgesindeki Rıza Bey ile sık sık ihtilafa düşer.

Azerbaycan tarihine “Mart Faciası” adıyla geçen olayda Mart 1918’de üç gün içinde 18.000 Türk katledilir¹⁹. Osmanlı ordusu küllerinin arasından tekrar doğarak, Nuri Paşa komutasında 15 Eylül 1918’de Bakü’ye girmeyi başarır. Kafkas İslam Ordusu’nun bu zaferi kazanmasında Dağıstan gönüllü birlikleri ile Azerbaycan Türklerinden müteşekkil birliklerin önemli bir rolü olmuştur. Bu zafer, Kafkasya’da yaşayan Türk ve Müslümanlarla, Anadolu Türklerinin yardımlaşmasının sonucudur. Kafkas İslam Ordusu’nun zaferi bugünkü Azerbaycan ve Türkiye arasındaki yakın münasebetlerin de temelini atmıştır. 1918’de de savaşın sona ermesiyle Almanya ve Osmanlı Devleti bölgeden çekilmiştir. Kasım 1918’de Bakü ve Aralık 1918’de Batum’un ve diğer önemli yerlerin İngilizlerce işgali neticesinde bölge tamamen İngiliz denetimine alınır. Enver Paşa’nın Kafkasya’da bir devlet kurması beklenirken, önce Berlin’e, oradan da Rusya’ya geçer. Buhara’da Asya’nın Müslüman halklarını teşkilâtlandırmaya çalışır. 4 Ağustos 1922 sabahı, Pamir Dağları’nın eteklerindeki Çegan Tepesi’nde bir Rus birliğinin baskınına uğrar. Ön safta çarpışırken mitralyöz kurşunlarıyla can verir. Cenazesi bugün Tacikistan’ın sınırları içerisinde bulunan Âbıderyâ Köyü’ne defnedilir, daha sonra Türkiye’ye getirilir.

Sovyetlerin 200 yıllık ayaklanmalara karşı koyma tecrübesi öncelikle 19. yüzyılda Orta Asya’da (Türkistan) başlayan tecrübelere dayanır. 1924 yılına kadar bugün Orta Asya dediğimiz yerlerin adı ve bugünkü Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan topraklarının resmi adı Türkistan idi²⁰. Türk boyları birbirinden koparılıp, ayrı bir millet olmaya zorlandı; bölünerek, kimliksizleştirmek için yeni devletler üretildi²¹. Kafkasya’da asimilasyon ve Ruslaştırma siyaseti uygulayan Rusya, savaşla birlikte bölge halklarının tüm haklarını gasp ederek istila hareketine girişti. Rusya, Müslüman toplulukları özellikle Azeri Türklerini karşısında buldu. Karabağ ve Nahçıvan, Doğu Transkafkasya ile Türkiye arasında stratejik bir

¹⁸ Tetik, Ahmet, (2017), *Teşkilat-ı Mahsusa (Ur-ı Şarkıyye Dairesi) Tarihi Cilt I: 1914-1916*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 3. Basım, İstanbul, 223.

¹⁹ Kılıç, Selda (2015), *Kafkasya’ya Dair (1916-1917) Osmanlı İstihbaratının Yayımladığı Bir Rapor*, TAD, C. 34/ S. 58, 687-714.

²⁰ Togan, Zeki Velidi (1960). *Türk Türkistan*. İstanbul: Toprak Yayınları, 7.

²¹ Zeybek, Namık Kemal (1997). “Önce Bilgi ve Bilinç” *Yeni Türkiye Dergisi*, Yıl:3, Sayı:5, 38.

koridor meydana getirmekteydi. Bu sebeple, her iki bölgeye Çarlık Rusya'sı ve daha sonraki dönemde de Bolşevik iktidarlar sistemli olarak Ermeni göç ve iskânını teşvik etmişlerdir²². Etnik kapsamdaki göçlerle devletler arasında pek çok iç huzursuzluğun ve sınır kavgasının kurgulanması yanında, yaratılan Ermenistan ve Gürcistan gibi devletler ile Türk dünyasının Anadolu ile bağı koparıldı. İkinci Dünya Savaşına kadar olan dönemde Sovyet istihbaratı bu alanda bölgedeki ayaklanmalar karşısında önemli tecrübeler edinmişti. Bu tecrübelerden en önemlileri şunlardı;

- Güven Operasyonu (1921-1926); Devlet Siyasi Direktörlüğü (OGPU) tarafından 'sahte' anti-Bolşevik örgüt olan, Merkezi Rusya Monarşist Birliği kuruldu. Bu operasyonun başarısı, Boris Savinkov ve (gerçek 'James Bond' olarak bilinen) Sidney Reilly gibi ajanları tuzağa düşürmek oldu.

- Basmacı İsyanı; Orta Asya'daki Basmacı isyanı esnasında özel askeri birliklerden 'sahte' Basmacı kuvvetler oluşturularak, İngiliz ve Türklerden yardım alması sağlandı. Bu kuvvetler, Basmacı hareketinin çökmesine ve Enver Paşa'nın öldürülmesine yardım etti²³.

1920'lere gelindiğinde Rusların Orta Asya'daki yayılması Bolşevik Kızıl Ordusunun imparatorluk topraklarına hâkim olma çabasına dönüşmüştü. Rusların Orta Asya'da yayılması Kafkasya'dakine kıyasla daha az bölgesel ve ideolojik engel ile karşı karşıya idi. Şehirler kolayca ele geçirilecek bir birkaç düzlük alanda idi ve başlarında Şamil gibi dini bir lider yoktu. Ama gene de Sovyetler Birliği buraları idare etmekte çok zorlandı. Zorluğun nedeni bugünkü Tacikistan'da yerel bir lider olan İbrahim Bek'in silahlı gruplarının (Basmacı) özellikle 1921-1931 yılları arasında düzenlediği saldırılardı. Basmacı, dağlık bölgelerde yaşayan, kılıçları, tüfekleri ve bombaları olan yaklaşık 5 bin kişilik bir silahlı gruptu. Arazi, sınırları aşarak saldırma ve sonra kaçıp-saklanma imkânı tanıyordu. Afganistan ve Hindistan'daki İngilizlerden Buhara Emiri yoluyla parasal destek de alıyorlardı. Sovyetler ise güçlü bir sınır kontrol sistemi kurdular, hizipçilik ve kültürel görüşme yoluyla Kafkasya'da olduğu gibi stratejik aşındırma yolunu seçtiler. 1923-1924'de tüm Orta Asya'da Sovyet propagandasının parçası olarak; camiler yeniden açıldı, dini kesim politize edildi, yeni okullar ve sağlık ocakları inşa edildi. Basmacı savaşçılarına af ilan edildi ve çiftçiye tohum yardımı yapıldı. Hafif Süvari Hızlı Reaksiyon Birimlerinin kurulması ve gelişen Sovyet alt yapısı (haberleşme ağı ile bağlı kaleler), Sovyet Kızıl Ordusuna Basmacıların hareket özgürlüğünü sınırlama ve onu vadilerden kovmaya yardım etti. İbrahim Bek'in 1926 yılındaki son savaşı askeri bir son değildi ama ikmal depoları olan büyük hayvancılık üslerinin ele geçirilmesine neden oldu. Afganistan'a çekilmek zorunda kaldı. 1931'de yakalanıp, öldürülene kadar İbrahim Bek, saldırılarına devam etti.

Afganistan'da 1979-1989 yılları arasında yaşanan Sovyet savaşı, bazı Sovyet düşünürleri tarafından 1920'lerdeki Basmacı'ya karşı harekâtın bir tekrarı olarak düşünüldü. KGB lideri ve Genel Sekreter (1982-1984) Yuri Andropov, bu nedenle, stratejik sabır diyordu. Sovyetlerin desteklediği Afgan lider Babrak Karmal (1980-1981) barış jestleri yapıyor, siyasi mahkûmları serbest bırakıyor, rejim muhaliflerine af teklif ediyor, İslam'ı yeniden yapılandıracak mesajlar veriyordu. Sovyet ordusu esasında Kuzey Avrupa veya Mançurya düzlüklerinde savaşmak için eğitilmiş ve donatılmıştı. Sovyetler ilk safhalarda hedefleri ayırt etmekte zorlandılar ve yerdeki

²² Yılmazçelik, İbrahim, & Yaşar Ertürk, *XIX ve XX.yy'da Türkiye'nin Kafkasya Politikası*, Genelkurmay Ataşe Sekizinci Tarih Semineri, Ekim 2001.

²³ Bodsansky, Yossef (2005). *The Secret History of the Iraq War*, Regan Books, 89.

müttefiklerini de vurdular. Afganistan'ın dağlık arazisinde ve ilkel yollarında çok zorlanıyorlardı. Sovyetler duruma ancak 1986'da hâkim olmaya başlamıştı. Daha sonra NATO kuvvetlerinin de yaşadığı gibi, toprak yollar mayınlara ve pusulara karşı çok hassastı ve çare olarak taarruz helikopterleri kullanılmaya başlandı. Ancak, Afgan mücahitlerinin elle taşınan hava savunma füzeleri onlara karşı etkili oldu. 1986'da muharebe alanına ABD tarafından getirilen Stinger hava savunma füzeleri etkili savaşın sonlanmasına yardım etti ama Sovyetler öncesinde zaten çekilmeye karar vermişti. Sovyetlerin başarısızlığının temelinde savaş alanında güvenilir ve etkili müttefiklerinin olmaması ve devlet-kurma çalışmalarının başarısız olması yatmaktaydı. Afganistan'da Sovyet ortağı taraf Afganistan Halkın Demokratik Partisi, sosyalist dönüşüm için aşırı bir program başlatmış, bu da başlangıçtaki isyanı tetiklemişti. Bu isyan, sonrasında yerel halk ve Kabil hükümeti arasındaki bağları kopardı. Sovyetlerin askeri müttefiki Afgan Ordusu da terk edilmişlik duygusu ve düşük moral içinde idi.

Sovyet Dezenformasyon Faaliyetleri

Savaşta aldatma ve manipülasyon kültürü Ruslara, Moğollar ile yaptıkları savaşlarda geçmiştir. Moğollar geniş Rus coğrafyasında aldatma ve korku yayma taktiklerinin karışımını başarı ile uygulamışlardı²⁴. Steplerin doğal kamuflajı ve gizlenmeye imkân vermemesi, aldatmaya daha çok önem verilmesine neden oluyordu. Askeri aldatma (Maskirovka) ve sürprize verilen önem 1920'lerde başladı ve İkinci Dünya Savaşı esnasında oldukça gelişti. 1960'larda Maskirovka, elektronik savaşa entegre edildi ve bu alana büyük yatırım yapıldı. Dezenformasyon alanında ise daha 1830'larda Rus Çarının casus ağı (Okrana) başta Fransa olmak üzere Avrupa'daki gazetelere etki ajanları yerleştiriyordu²⁵. Okrana'nın teknikleri Lenin ve Bolşevikler tarafından taklit edildi. Sovyet gizli polis teşkilatı, Komünist muhaliflere karşı Okrana'nın tecrübelerini kullandı²⁶. Dezenformasyonun devlet eliyle uygulanmasının ilk örneklerini Sovyetler Birliği vermiştir.

Sovyetler Birliği'nde, dezenformasyon faaliyetlerinin Lenin döneminde başladığı, bu kavramın 1935'lerden itibaren Sovyet sözlüklerinde açıkça yer aldığı ve 1945'lerden 1990'lı yıllara kadar uzanan Soğuk Savaş Döneminde en üst düzeyde uygulanmış olduğu değerlendirilmektedir. Sovyetler, 1920'lerde Batı Avrupa'daki göçmen trafiği ile ilgili dezenformasyon yaptılar. Sovyetler Birliği döneminde propagandanın kullanımı hem içeride halkın seferber edilmesi ve sadakati için, dışarıda ise bozucu faaliyetlerin bir silahı olarak kullanılıyordu. İkinci Dünya Savaşı sonrası dezenformasyon, vekil ve sahte cephe örgütlerinin daha sonra medya unsurlarının (gazete, radyo, sinema) faaliyetlerine eklendi. Ancak, kendi toplumlarının hassasiyetlerinin farkında olduklarından, kendi medyalarına sıkı bir sansür ve medya kontrolü uyguladılar. 1950'lerde bu tür faaliyetler kurumsallaştı ve Sovyet istihbaratı Birinci Direktörlüğüne bağlı olarak kurulan D Dairesi, dezenformasyon işleri ile görevlendirildi. 1960'larda D Dairesi'nin ismi Aktif Tedbirler Dairesi oldu. 1968'de aktif tedbirler iyice belirginleşti. Çekoslovak istihbaratı, Batı Alman yetkililerin Nazi bağlantıları olduğunu iddia eden sahte belgeler üretmeye başladı²⁷.

²⁴ Malone, Jeff (2014). *Russian Approach to Information Warfare*. Australian Defence Force Academy, School of Engineering and IT.

²⁵ Custine, Astolphe (1976). *Custine's Eternal Russia: A New Edition of Journey for Our Time*. Miami: Center for Advanced International Studies, 3.

²⁶ Conquest, Robert (1987). *Ideology and Deception*. (Eds.) Brian D. Dailey and Patrick J. Parker. Soviet Strategic Deception. Stanford CA: Hoover Institution Press, 66.

²⁷ Bittman, Ladislav (1972). *The Deception Game*. Syracuse: Syracuse University Research Corp., 65.

Sahte haberler ile habersizleştirme (dezenformasyon); kitlesel iletişim (dolaylı psikolojik baskı) araçlarının geliştiği günümüzde en önemli eylem biçimini teşkil etmektedir²⁸. Gerektiğinde, düzmece ve doğru haberlerle yoğrulmuş sahte haberler ile hedef kitleler istenilen, daha önceden planlanmış amaçlar için şartlandırılırlar. Fikir babası Vladimir Volkof'a göre, dezenformasyon²⁹; "*Bir haberin önemini azaltarak veya anlamını kuvvetlendirerek gerçek anlamını ortadan kaldırma*" eylemidir. Sözlük tanımı ile dezenformasyon; yalan haber vasıtasıyla yanlışlığa düşürme faaliyetidir. İstihbaratçıların en önemli yöntemlerinden biri olan dezenformasyonu kurumsallaştıran isim; KGB'nin ve SSCB'nin eski başkanlarından Yuri Andropov'du. Andropov, 1957-1967 arasında Moskova'da Komünist Partiler İrtibat Dairesi'nde çalıştı, 1967'de KGB başkanı oldu. KGB lideri Yuri Andropov, başkanı olduğu Sovyet Barış Komitesi'ni kullanarak Avrupa'da ABD üslerine karşı gösterileri organize ve finanse etti. Sovyetler için etki ajanları Batılı ya da bağlantısız bir ülkenin lider kadrosuna yakın bir konumda olmalı idi. Örneğin Batı Almanya Başbakanı Willy Brandt'ın asistanı Doğu Alman bir ajan olan Gunther Guillaume hem istihbarat topluyor, hem de etki ajanı olarak hizmet ediyordu. 1984 yılında Oslo Havaalanında tutuklanan Arne Treholt, Norveç Dışişleri Bakanlığı sözcüsü idi. Fransız gazeteci Pierre-Charles Pathe, 1959 yılından tutuklandığı 1980 yılına kadar okuyucularını etkiledi.

KGB, anti-Amerikancılığı beslemek için üç kültür kaynağını hedef almıştı³⁰; eğitim/akademik hayat, medya ve Hollywood. Colombia Üniversitesi, pek çok Rus ajanının yakalandığı yer oldu. ABD'ye karşı yürütülen Sovyet aktif tedbirlerinden bazıları şunlardır;

- Kod adı PONT olan tarihçi Philip Agee'in ifşaatları ile CIA'ya darbe vurulması,
- Hükümetten gizli para yardımları alan Martin Luther King'in "Tom Amca" posterleri ile itibarsızlaştırılması,
- ABD hükümeti tarafından Martin Luther King'e yönelik suikast planladığına ilişkin komplo teorileri yaymak,
- Ku Klux Klan adına sahte mektuplar göndererek ve New York'un zenci mahallerine patlayıcı yerleştirerek (PANDORA operasyonu) ırkçı gerilimleri desteklemek,
- Hükümetin içme suyuna yabancı madde katarak nüfus kontrolü yaptığı söylentisi yaymak,
- ABD'nin Ay'a gidişinin aldatmaca olduğu, NASA'ya verilen paranın CIA tarafından kullanıldığı söylentisi çıkarmak,
- ABD'nin Stratejik Savunma İnisyatifi'nin yıldız savaşları için bir faydası olmayacağına ilişkin basın unsurları kullanmak,
- ABD'nin Rusya doğumlu biyolog Jakob Segal ile Fort Detrick'te AIDS virüsünün ürettiğine ilişkin hikâyeye yaymak (Operation Infektion).

Soğuk Savaş döneminde Doğu Bloku ülkeleri Sovyetlerin dezenformasyon programlarına destek sağladılar. 1968 yılında Doğu Alman ve Çek istihbarat servisleri "CIA İçinde Kim Kimdir?" başlıklı bir kitap yayınlattılar ve iki Amerikalı bu yayından

²⁸ Özkul, Halid (2001). *Gizli Ordular-CIA*, İstanbul: Sorun Yayınları, 71.

²⁹ Volkoff, Vladimir (1995) *Desinformation. Flagrant Delit*. Eds. Du Rocher. Monaco, 11.

³⁰ Clizbe, Kent (June 30, 2010). *Putin's Spy Ring*. <http://www.frontpagemag.com/fpm/64538/putins-spy-ring-kent-clizbe> (Giriş: 14 Aralık 2015).

sonra öldürüldü. Kamuoyunda görünür olan politikacılar, akademisyenler hakkında sahte düzmece bilgiler ve sahte malzemeler üretiliyordu³¹. Örneğin, ABD'nin Pershing II füze üretimini durdurmak ve Avrupa'ya konuşlanmasını önlemek için KGB tarafından "Nükleer Kış" hikâyesi üretildi³². Vietnam Savaşı esnasında, GRU savaş karşıtı barış hareketlerini desteklemek için ABD içinde ve dışında bir milyar dolardan fazla harcadı³³. Yazar (Sait Yılmaz), bu dönemde Almanya'da faaliyet gösteren ve bugün bir iş adamı olan eski bir Türk sol örgüt üyesi ile yaptığı sohbetten şu anekdotu aktarmaktadır; "Doğu Almanya'dan gelen paralarla kağıt broşürler yapıyor, bunları Bad Kruzner'de bulunan Amerikan üssüne havadan paraşüt ile atıyorduk. Broşürde savaş eğitimi görmekte olan Amerikan askerlerine hitaben; *'Bu savaşın kendi savaşları olmadığı, eğer Paris'te verilen adrese giderlerse kendilerine iş ve özgür yaşam sağlanacağı'* yazıyordu. Bu şekilde haftada ortalama 50 Amerikan askeri Paris'e gelmekte idi."

KGB, ideal olarak dezenformasyonu dost ya da Komünist medya üzerinden değil, Komünist olmayan medya yolu ile yapmayı tercih etti. Çeşitli ülkelerde seçilen dergi ve gazeteler dezenformasyon için kullanıldı. Bunlar arasında Bombay'dan Blitz, Paris'ten Jenev Afriq, İtalyan Panorama, Hindistan'dan Times, Pakistan'dan Jang sayılabilir. Sovyetlerin 1980'lerdeki dezenformasyon girişimleri arasında şunlar dikkati çekmektedir³⁴;

- Öldürülen Afgan lider Amin'in CIA ile ilişkisi olduğu (1980),
- ABD'nin NATO'ya girmesi için İspanya'ya baskı yaptığı (1981),
- ABD'nin Yunan hükümetini devireceği (1982),
- Polonya'nın istikrarsızlaştırıldığı (1983),
- ABD'nin Üçüncü Dünya ülkeleri ve Hindistan'ı Balkanlaştırma gayreti (1983),
- ABD'nin Nijerya'da suikast planı (1983).
- Papa suikastının arkasında ABD'nin parmağı olduğu (1983).

Soğuk Savaş Dönemi Sovyet İstihbaratı ve Aktif Tedbirleri

Sovyet casusluk faaliyetleri, diğer ülkelerden oldukça farklı şekilde organize edilir. Bu organizasyon, Birinci Dünya Savaşı esnasında kurulmuş olan Leninist partiler içinde oluşturulur. Komünist partiler, Sovyet casusluk sistemine iki boyut kazandırır. (1) Bu örgütler, doğrudan geleneksel siyasi, ekonomik ve askeri casusluk faaliyetleri yürütmektedir. (2) Geniş Komünist partiler ağı, çalıştıkları ülkelerde devrim yapmak için daha büyük operasyonlar yapma olanağı sağlamaktadır. Ancak, bu ikisi arasında bir uyumsuzluk vardır; casusluğun temeli gizlilik, devrimin temelinde ise açık olma, tanıtım yatar. Bu yüzden, Sovyetler özellikle İkinci Dünya Savaşı öncesinde temel amacı siyasi bir devrime katkı yapmak olan ajanlar yetiştirdiler. 1950 ve 1960'larda ABD içindeki ajanların bir devrim yaratacağına olan inanç kaybolunca, Stalin bunları Komünist Partisi'nin propaganda vasıtası olarak kullanmaya devam eder. Batı için sorun, bütün Komünistler casus olmadığına göre, bunları ayırt etmek zordur ve pek çoğu ABD içinde iken anayasal haklarını da kullanmaktadır. Üstelik

³¹ CNN, a.g.e., (2002).

³² Crutzen, Paul & John Birks (1982). *The Atmosphere After a Nuclear War: Twilight at Noon*, Ambio, 11: 114-25.

³³ Lunev, Stanislav (1989). *Through the Eyes of the Enemy: The Autobiography of Stanislav Lunev*. Regnery Publishing Inc., 43.

³⁴ Kux, a.g.e., (1998), 22.

Sovyetlerin bütün casusları da Komünist değildir. 1950'lerin ortalarında ABD'de Komünist Parti çökertilince gizli ajanlar parti ile ilişkilerini kesip gizlenme yolunu seçtiler. Sovyet ajanları Aldrich Ames'in CIA'ya, Rus ajanı Robert Hansen'in FBI'ya sızması ABD'ye en çok zarar veren casusluk olaylarıdır. Bu casuslar, KGB'ye pek çok doküman yanında ABD'nin en hassas teknik istihbarat kabiliyetleri konusunda önemli bilgiler vermişlerdir³⁵. Eski bir KGB subayı olan Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Doğu Almanya'da görevli iken Federal Almanya Başbakanı Helmut Kohl'ü izlemekle görevlidir.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından dünya sisteminde şekillenen Sosyalist ve Batı kampı ayırımı ve iki kamp arasında devam eden Soğuk Savaş sürecindeki mücadele içinde KGB önemli görevler üstlenir. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerinin istihbarat teşkilatlarıyla, ABD'nin başını çektiği Batı ülkelerinin istihbarat teşkilatları arasında küresel çapta istihbarat-karşı istihbarat faaliyetleri yoğun bir şekilde sürdürülür. Totaliter bir devlet olarak Sovyetler Birliğinde siyasi iktidarın uyguladığı politikalar doğrultusunda istihbarat teşkilatının etkinlik ve faaliyet alanı bütün toplumun ve devletin kılcal damarlarına sızmayı başarır³⁶. KGB'de 30 yıl boyunca arşivci olan Vasili Mitrokhin, İngiltere'ye iltica etmeden önce derlediği bilgilerle KGB'nin gizli operasyonları ile ilgili aşağıdaki ifşaatlarda bulundu³⁷:

- KGB, 1959-1972 yılları arasında ABD'deki enerji santralleri, barajlar, petrol boru hatları gibi alt yapı hakkında bilgi topladı ve bir savaş halinde bunları imha edecek planlar yaptı.

- 1974 yılında elit bir terörle mücadele görev kuvveti olarak Alfa Grubu kuruldu. Bu grup, çok gizli ve tehlikeli görevler yaptı. 1985 yılında Lübnan'da rehin alınan dört Sovyet diplomatın kurtarılmasında rol aldı.

- Endonezya lideri Sukarno'ya Moskova'yı ziyaretinde kaldığı otele kaydedilen seks kaseti ile yapılan şantaj işe yaramadı. 1956 yılında Fransız elçisi Maurice Dejean ise bu tür bir şantaja boyun eğerek KGB'ye çalışmaya başladı.

- 1980'li yıllarda ABD ordusu bugünkü internetin ilk uygulamaları olan ARPANET ve MILNET'i geliştirirken; KGB, Almanya'da Markus Hess isimli bir kişiyi ajan edinerek Amerikan askeri bilgisayarlarına sızdı.

- 1970'lerin ortasında KGB, Singapurlu iş adamı Amos Dawe'yi kullanarak, Kuzey California'da üç Amerikan bankasını dolaylı olarak satın alıp, bölgedeki ileri teknoloji şirketleri hakkında bilgi toplamaya çalıştı.

- 1970'lerde Estonya'ya Batıdan turizm artınca Hotel Viru'nun bir katını gizlice kapatan KGB; kurduğu dinleme sistemleri işadamlarının konuşmalarını kaydetti.

Rusya Federasyonu Güvenliği ve Aktif Tedbirler

Sovyetlerin 1989'da Afganistan'dan çekilmesi, iki yüz yıllık düzensiz savaş tecrübelerinde en kötü örnektir. Basmacı için uygulanan sınır kontrolü ve devlet inşası stratejisi bu sefer tutturulamaz. Sovyetler Birliği diplomatik olarak izole edilir, ABD liderliğindeki S. Arabistan-Pakistan-Çin koalisyonu, büyük miktarda silah ve cephanenin mücahitlere taşınmasına yardım eder. Bu yenilgi tek başına Sovyetlerin

³⁵ Office of the National Counterintelligence Executive (ONCE) (2005). *National Counterintelligence Strategy of The United States*, Washington DC., 4.

³⁶ Asker, Ali (2014). *Rus İstihbarat Sistemi*. İstihbarat Örgütleri, Ankara: Kripto Yayınları, 25.

³⁷ Wold, Nathan, (August 29, 2010). *10 Dastardly Secret Operations Of The KGB*. <http://listverse.com/2015/08/29/10-dastardly-secret-operations-of-the-kgb/> (Giriş: 05 Kasım 2016).

çöküşüne neden olmaz, ama 1991'e gelindiğinde büyük moralsizliğin nedenlerinden biri olur. 1980'lerde Afganistan tecrübesini 1990'larda Birinci ve İkinci Çeçen savaşları izler. Afgan ve Çeçen savaşları Rusların bu savaş türünü erken öğrenmesinin ve son derece etkili doktrinler geliştirmesinin önünü açar. Ruslar, krizler ve terörle mücadelede Müşterek Bölgesel Hızlı Reaksiyon Kuvveti kurarlar. Bu kuvvet önce Kuzey Kafkasya'daki çatışmalara angaje olur. 1994-1996 Birinci Çeçen çatışması yaşanan başarısızlık sonrası Rus Genelkurmayı, 1999'a kadar eski doktrinlere bağlı kalır ve duruma uygun bir strateji geliştirecek entelektüel yaklaşımdan uzak da uzaktır³⁸. Bu dönemde, 19. yüzyıla atıf yapacak sadece "yavaş kuşatma" pratiğinden bahsedilebilir. Rus kuvvetleri, 1999-2000 arasında bir ilerleme kaydedemez yani güven altına alacak bir toprak ele geçiremez. Taktik formasyonlar değiştirilir ve asimetrik ateş gücü ile Çeçenler uzak mesafelerden ateş altına alınır. Böylece, Rusların düzensiz savaşı yeniden başlar.

Rusya Federasyonu, son 20 yılda Moskova ve Tacikistan'da kanlı bir iç savaş, Kırgızistan'da iki Lale Devrimi, Türkmenistan'da ise ani bir lider değişimi ile uğraşır. Kafkasya'dan Orta Asya'ya Türk dünyası ile pek çok muhtemel çatışma noktası bulunmaktadır. Ruslar, terörist yatağı olarak gördükleri Fergana Vadisi'ndeki trafiği dikkatle takip etmektedir. Ruslar için etnik gerilimler özellikle Kafkasya'da gittikçe artan bir iç güvenlik sorunu olur. Bu coğrafyada egemenlik, Rusya'dan bağımsız olmak anlamına gelmektedir. Çeçenistan'daki direniş hareketi, tüm Kuzey Kafkasya'ya yayılır ve İslamcı bir ayaklanma haline dönüşür. 2007 yılında Çeçen direnişinin komutanı olan Doku Umarov, kendini tüm Kuzey Kafkasya'nın İslam Emiri ilan eder. Kuzey Kafkasya'daki ayrılıkçı tehdide Ruslar, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile cevap vermektedir. 2008 yılına kadar Kafkasya'daki beş Rus şehrinde yaklaşık 30.000 aşırı milliyetçi Rus'un saldırısında Rus olmayanlar öldürülürken polis tepki göstermez³⁹. Ancak, bu tarihten sonra Rus polisinin aşırı milliyetçilere karşı harekete geçmesi saldırıları azaltır. Bunun yanı sıra, Kafkasyalılar ve Rus milliyetçiler arasındaki gerilim devam etmektedir. Rusya'nın Çeçenistan (1994-1996 ve 1999-2004) ve Gürcistan (2008) savaşları konvansiyonel güçlerinin genel olarak hazırlıksız ve etkisiz olduğunu gösterir⁴⁰. 2008'deki Gürcistan Savaşı öncesi Başkan Medvedev'in hedefinde "Ayrıcalıklı çıkarlar bölgeleri" adıyla formüle ettiği Abhazya ve Güney Osetya vardır. Ağustos 2008'deki Gürcistan Savaşı, Rusların, Hazar Denizi'nden Karadeniz ve ötesine enerji koridorlarını geliştirme hedefinin bir parçasıdır. Ancak, Rusların odak noktası, Ortadoğu değil Orta Asya'dır. Bölgedeki devrimlerden sonra Kuzey Kafkasya ve Orta Asya'nın cihatçı üssü olmasından endişe etmektedir. Afganistan ve Çeçenistan'da radikal İslam'ın geçmişten gelen aktif düşmanlığı devam etmektedir. Doğu'da, Çin'in gücü her geçen yıl Rusya'ya göre daha fazla artmaktadır⁴¹.

20. yüzyılda Rusya'nın siyasi tarihinde yaşanan önemli değişimler, Sovyet hâkimiyetinin tesisi, 1980'lerin sonlarından itibaren siyasi sistemin dağılması ve yeni bir sisteme (aynı zamanda rejime) geçiş Rusya istihbarat teşkilatının gelişim sürecindeki önemli kırılma noktalarıdır. 1990-2000 yılları arası Rus istihbarat servisleri için adeta bir çöküş dönemi olur. 2000'li yıllarda Putin ile birlikte yeniden

³⁸ Marshall, a.g.e., (2010).

³⁹ Satter, David (August 7, 2010). *Russia's Choice*. National Review. <http://www.nationalreview.com/article/313229/russias-choice-david-satter> (Giriş: 16 Kasım 2016, 17).

⁴⁰ Cohen, Ariel (July 7, 2011). *Rethinking Reset: Re-Examining the Obama Administration Russia Policy*. Washington DC: Testimony Before the House Foreign Affairs Committee.

⁴¹ Calder, Josh (January 02, 2009). *Challenging The Assumptions About Russia's Future*. Washington DC: Radio Free Europe/Radio Liberty, 2.

örgütlenen Rus istihbaratı Tablo'1de görülen teşkillerden meydana gelmektedir. FSB, gittikçe Rusların en güçlü istihbarat servisi haline gelir. 30 Haziran 2003'de çıkarılan bir kanunla da dış istihbarat ile ilgili özel bir organ kurma yetkisi verilir.

Tablo 1: Rus İstihbarat Servisleri

Servis	Ana Sorumlulukları
FSB – Federal Güvenlik Bürosu (Modern KGB'den SVR ve FSO'nun çıkmış hali)	İç istihbarat ve karşı istihbarat, terörle mücadele ve sınır güvenliği
SVR- Dış İstihbarat Servisi	Dış istihbarat
GRU- Silahlı Kuvvetler Genelkurmay Başkanlığına bağlı Ana İstihbarat Direktörlüğü	Askeri istihbarat
FSO- Federal Koruma Polisi	Başkanlık Koruma ve Haberleşme
MVD-İçişleri Bakanlığı	Kolluk gücü, iç güvenlik ve federal polisin kontrolü

Kaynak: Stratfor, A Struggle Over Russia's Interior Ministry Could Emerge, (November 11, 2014).

FSB, 'Analiz, Öngörü ve Stratejik Planlama' başkanlığı içinde yeni bir Operatif Bilgi Koordinasyonu Direktörlüğü (UOKİ) teşkil eder⁴². Beyaz Rusya, Gürcistan, Abhazya gibi yerlerde iç karışıklıklar ve yabancı NGO'lar ile uğraşmak, seçimlerde kendi adaylarının kazanmasını sağlamak UOKİ'nin işi olur. FSB'nin kurumsal yapısı içinde birçok servis ve onlara bağlı müdürlükler faaliyet göstermektedir. Bununla beraber, Moskova; 2003'de Gürcistan'daki Gül Devrimini, 2004'de Ukrayna'da Turuncu Devrim ve 2005'de Kırgızistan'daki Lale Devrimi'ni ne önceden görebilir ne de engelleyebilir. Bu devrimler, Batının kendi yakın çevresindeki faaliyetleri konusunda Ruslarda paranoya yaratır. Moskova'da kurulan Anti-Terör Merkezi, tüm Orta Asya'dan sorumludur ve tamamen FSB'nin kontrolündedir. Merkezin görevleri arasında üye ülkelerin güvenlik servisleri ile istihbarat paylaşımı bulunmaktadır. Üye ülkeler, merkezin Moskova'da kurulacağını öğrenince istihbarat havuzundan vazgeçtiler. Üye ülkeler kendi topraklarında Rusların terörle mücadeleye yardım etmesini hoş karşılamadılar. Türkmenistan, Azerbaycan ve Özbekistan, merkeze temsilci göndermeyi reddettiler. Bunun yanı sıra, FSB'nin hâlâ anti-terör şemsiyesi altında bölgesel faaliyetlerin vasıtası olmaya devam ettiği görülür.

Batının NGO modeli yerine Rusya, fikirlerin kurumsal dolaşımı için kendi alt yapı sistemini kurma yolunu seçer. Artık, Rusya başka ülkelerde demokrasiye karşı geçmek için değil kendi anladığı demokrasi çeşidi olan "Egemen Demokrasi" yolunda mücadele edecektir. Ukrayna'daki Turuncu Devrim'den sonra Putin, Yeltsin tarafından idare edilen bir Rusya'nın ABD tarafından parçalanacağını görür. Putin, ekonomik ve coğrafi olarak Rusya için çok önemli olan Ukrayna'nın CIA destekli NGO'lar vasıtası ile rejiminin değiştirilerek Batı yanlısı bir hükümetle NATO'ya katılmasına ve Rusya'nın sürekli olarak zayıflatılmaya çalışılacağını anlar⁴³. Putin, Turuncu Devrim devam ederken tedbirler almaya başlar. İlk adım Rusya'nın gücünün büyük kısmını tekrar kazandığını ve bunu kullanmaya istekli olduğunu göstermektedir. İkinci adım Amerikan garantilerinin bir işe yaramadığını ispatlamaktır. 2008 yılındaki Gürcistan harekâtı bu iki adımı da yerine getirir. Rusya Başbakanı Vladimir Putin, 04 Aralık 2011'de yapılan seçimlerin ardından düzenlenen protestolardan ABD'yi

⁴² Soldatov, Andrei & Irina Borogan (2011). *Russia's Very Secret Services*, World Policy Journal, <http://www.worldpolicy.org/journal/spring2011/russia-very-secret-services> (Giriş: 15 Ekim 2016).

⁴³ Friedman, George (April 24, 2012). *Russia's Strategy*. Stratfor.

sorumlu tutar. ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'ın konuşmalarıyla Rusya muhalefetine "işaret gönderdiğini" söyler. Yurtdışından gelen yüzlerce milyon dolarlık fonların Rus seçimlerini etkilemek için kullanıldığını belirterek, yabancı ülkelerle işbirliği yapanların bunun hesabını vereceğini söyler⁴⁴. Putin, Temmuz 2012'de Rusya'da dış yardım alan STK'ların "yabancı ajan" olarak sınıflandırılmasını öngören yasayı onaylar.

Rusya'nın Balkanlardaki propaganda faaliyetleri Kosova'nın Sırbistan'dan ayrılmasından sonra oldukça artar. Rus propagandası, Balkanlarda Slavca konuşan Ortodoks toplumlara yöneltilir. Propaganda araçları ise, TV ağı ile RT internet portalıdır (önceki Russia Today). Buna Sputnik Sırbistan, on-line haber ve radyo kanalı da eklenir. Ana tema, Rusya ve Slav/Ortodoks toplumları arasında özel bir ilişkidir. Rus propaganda hikâyeleri, Balkan medyası ve 109 ayrı vakıf vb. yapı tarafından yayınlanır. Yapılan anketlere göre, Rus propagandasının sonuç verdiği görülür. Sırp'ların % 67.2 Rusya yanlısı, % 18.8 ise Rusya karşıtı olurken, AB'ye katılmak isteyenler % 50.9, karşı olanlar % 38.8 gibi bir rakamda kalır⁴⁵. Rusya, Balkan ülkelerini NATO yerine Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü'ne (KGAÖ) katılmayı davet eder. Karadağ, 2017 içinde NATO'ya tamamen katılırsa, Moskova da Sırbistan'ı KGAÖ ile daha yakın askeri işbirliğine girecektir. Rusya, bugün, 1856 yılında söylediği "Ana Rusya (*Matushka Rossiya*)" ve "Ortodoks Doğu (*Pravoslavnyi Vostok*)" söylemini, "Rus Dünyası (Russkiy Mir)" olarak değiştirir⁴⁶. Rusya belirli yerlerde istikrarsızlık cepeleri oluşturmakta ve içinde çeşitli vasıtalar kullanmaktadır. Bosna'da Batılı ve İslamcı taraflara karşı Ortodoks Sırp tarafının koruyucu rolünü oynamaktadır. Sırbistan'ı, Bosna-Hersek'ten elini çekmemesi; Transdinyester bölgesindeki ayrılıkçı hareketi de bir referandumla Rusya'ya katılmaları için desteklemektedir.

Putin Dönemi Rus Siyasi Aktif Tedbirleri

Daha önce belirttiğimiz üzere "aktif tedbirler" Sovyet döneminde sıkça başvurulan bir yöntemdi. Burada baskı yapmak, kitle iletişim araçlarında yalan bilgi yaymak, sahtecilik, "etki ajanları"nın kullanılması, "dostluk" derneklerinin sahte örgüt ve teşkilatlanmaların kurulması vs. yöntemlere başvurulmaktaydı. Bugün Putin'in Rusya'sında "aktif önlemler" "küresel enformasyon araçlarının" dijital teknolojilerini kullanmakla yürütülmektedir⁴⁷. 2008 yılında Rusya, Gürcistan'ın Abhazya ve Güney Osetya bölgelerini "yumuşak ilhak" adı ile koparır. Bu durum Putin'in büyük başarısı olarak görülür. Buralardaki Rus azınlıkları ve barışı koruma bahanesi ile müdahil olan Ruslar, beş gün içinde bölgeye hâkim olurlar⁴⁸. Putin, ilk iş olarak hükümet kadrolarına Rusları atar, halka pasaport dağıtır. Rus azınlıklar, bu pasaportları alınca Rusya'nın himayesine girmiş olurlar. Böylece Abhazya ve Güney Osetya'daki halkın % 90'ının Rus olduğu iddiasını ortaya atarlar. Büyük kuvvetler kullanmanın pahalı olduğunu bilen Ruslar, bugün de aktif tedbirlerle Ukrayna ve Suriye'de etkindirler. 2008 yılında Gürcistan-Güney Osetya olayı ile birlikte Rusya-Gürcistan Savaşı yaşanır. 2014 yılında Kırım, Ukrayna'dan ayrılmak için bağımsızlık sürecini başlatır.

⁴⁴ Hürriyet. *Putin Faturayı ABD'ye Kesti*. (08 Aralık 2011).

⁴⁵ Wisniewski, Jaroslaw, (September 19, 2016) *Russia Has a Years-Long Plot to Influence Balkan Politics. The U.S. can Learn a Lot from it*, Washington Post. (Giriş: 17 Ekim 2016).

⁴⁶ Srpska.ru, (12 September, 2016] *V Kotore Sozdano Balkanskoye Kazach'ye Voysko*. <http://www.srpska.ru/article.php?nid=30064>. (Son Giriş: 21 Ekim 2016).

⁴⁷ Connections QJ 15, No: 1 (2016): 5-35, s.5 Стив Абрамс, Больше, чем пропаганда: активные советские мероприятия в путинской России,

⁴⁸ Friedman, Uri (2014). *Putin's Playbook: The Strategy Behind Russia's Takeover of Crimea*.

Sonrasında Rusya, Doğu Ukrayna'ya örtülü müdahalesi gerçekleşir. Dolayısıyla bu durum "melez savaşa" bir örnek teşkil etmektedir. Rusya Genelkurmay Başkanı General Valeriy Gerasimov, mimarı olduğu "Gerasimov Doktrini" olarak da adlandırılan "melez savaş" konsepti, savaş ve barışın arasında kalan gri alanda, konvansiyonel olmayan güçlerin yönlendirilmesi ve yönetilmesini öngörmektedir⁴⁹. Gerasimov bu kavramı Kırım'ın işgalinden bir yıl önce 27 Şubat 2013'te yayınlanan "Tahminde Bilimin Değeri" adlı makalesinde kullanır. Savaşın doğasının her geçen gün değiştiği vurgusunu yapan Gerasimov'a göre, Arap Baharı ve Renkli Devrimler ilgili devlete dışarıdan yapılacak bir müdahaleden çok daha büyük zararlar verilebileceğini göstermektedir. Stratejinin en önemli unsurlarından biri, düşman devlet içerisindeki muhalif unsurların desteklenmesi ya da desteklenecek bir muhalif unsurun oluşturulmasıdır. İkinci önemli unsur ise, muhalif unsurların ağırlık kazandığı bölgeye dünya kamuoyu tarafından tespiti yapılamayacak şekilde özel kuvvetlerin sevki ve muhalif unsurların desteklenmesidir⁵⁰.

Resim 1: Kırım'da Rus Özel Kuvvetleri (Yeşil adamlar)

Kırım'ın doğrudan askeri birliklerden önce "yeşil adamlar" denilen silahlı unsurlarla işgal edilmesi bu konseptte binaen uygulanmış bir taktiktir. Kırım'da Rusya yanlısı grupların liderleri İgor Strelkov ve İgor Bzeler, zaten Rus ajanıdır⁵¹. Kısa sürede Kırım'da parlamentoyu, askeri üsleri ve havaalanlarını ele geçirirler. Maskeli ve tepeden tırnağa silahlı kimselerdir. Bunlara, üniformalarının üzerinde herhangi bir işaret taşımadıklarından ve bir anda ortaya çıkmalarından ötürü "küçük yeşil adamlar" veya "yeşil adamlar" adı verilir. Rus Silahlı Kuvvetleri mensubu olduğu bilinen bunların, işgal ve sızma operasyonları için yetiştirilen Kırım'da görevli 346. Bağımsız GRU Spetsnaz Tugayı (özel kuvvet) askerleri olduğu anlaşılır. GRU başkanı İgor Sergun, Ukrayna'nın doğusundaki savaşta Rusya stratejisinin

⁴⁹ Bartles, Charles K. (2016). *Getting Gerasimov Right*, Military Review, January-February 2016.

⁵⁰ Yılmaz, Sait (2017) *Uluslararası Güvenlik Teori, Pratik ve Gelecek*, İstanbul: Kaynak Yayınları, 675.

⁵¹ Luhn, Alec. (20 July, 2014). *Three Pro-Russia Rebel Leaders at the Centre of Suspicious Ober Downed MH17*, The Guardian.

uygulanmasında ve ayrılıkçı liderlerin eylemlerinin koordine edilmesinde büyük rol oynar⁵². Pasaportlaştırma taktiği daha sonra Kırım'da da uygulanır. Kırım, özel kuvvetler tarafından işgal edilir ve tüm stratejik noktalar tutulur. Böyle olduğu bilinmesine rağmen Putin, bir müdahalenin olmadığını rahat bir şekilde söyler. Rusya, Ukrayna ve Kırım'da olduğu gibi yüzlerce "küçük yeşil adam"ı, Suriye'de işleri yoluna koymak ve Esat cephesini desteklemek için gönderir⁵³.

Şubat 2014'de Donetsk, Harkiv, Zaporezhye ve Odessa'daki çeşitli Rus gruplarına para aktarılmasına başlanır ve ardından Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Danışmanı Sergev Glazyev, ayaklanma talimatını verir. Mart sonunda Ukrayna yakınındaki askeri güçler 30-40 bine ulaşır. Rus Spetsnaz özel kuvvetleri de Ukrayna içlerindedir. Nisan 2014'de Ukrayna hükümetinin Donetsk ve Luhansk'ta kendini vali ve belediye başkanı ilan eden kişileri tutuklaması ile Rusya iç savaşı başlatır. Rus istihbaratı yerel eleman, paralı askerler ve bozguncu ajanları kontrolleri altına alır. Ajan provokatörler, Ukrayna sınırlarında ayrılıkçıları kışkırtırlar. Tanımlanamayan, ancak Spetnaz olduğu tahmin edilen kişiler ortaya çıkar ve şehirlerdeki yerel direnişleri yönlendirirler, silahlandırır⁵⁴. Putin, kendisini Ukrayna'daki Rusların koruyucusu ilan eder. Halkın organize edilmesinde pasaport yanında rüşvet, emekli aylığı tahsisi gibi hususları da kullanır. Doğuda sınırı geçen Rus tanklarının resimlerini sosyal medya aracılığı ile yayınlar. Halk üzerinde korkunun yayılmasını sağlar⁵⁵. Rusya'nın konvansiyonel savaş ile özel savaş birliktе kullandığı "melez savaş" anlayışının, Ukrayna'daki taktik unsurları şunlardır⁵⁶:

- Örtülü operasyonlar ve bilgi savaşı,
- Sürekli değişen iç bozucu faaliyet teknikleri,
- Silahlı direniş gruplarına gelişmiş konvansiyonel silahlar ve asimetrik elektronik savaş kabiliyetleri sağlanması,
- Rus birliklerinin doğrudan müdahalesi.

ABD'deki Alternatif Sağ'ın ve Avrupa'daki Yeni Sağ'ın arka planında da Putin'in aktif tedbirleri vardır. Bütün bunlar, Rusya'nın 2003 yılında çevresinde başlayan Renkli Devrimlere bir tepki olarak başlattığı bilgi savaşı ile başlar. Batılı NGO'ların Rusya içi ve dışındaki düşmanca faaliyetlerine karşılık verilmek istenir. Böylece yeni aktif tedbirler hazırlanmaya başlar. Avrupa'daki seçimlerin ve referandumların etkilenmesi için yürütülen kampanyalar da bu savaşın bir parçası olur⁵⁷. Putin, Avrupa'ya hükmetmek için Rus milyarder ve Oligark Konstantin Malofeev'in desteği ile beşinci kol faaliyetlerine girişir. Bu kolun ilk ayağı Doğu Ukrayna'da (Donetsk) halk hareketini örgütler. Daha sonra Avrupa'daki radikal nasyonal-sosyalist partilerin desteklenmesi sağlanır. Bunlar arasında Fransa'da Le

⁵² Yalıtık, Mehmet Berk. *Sabotaj, Suikast ve Örtülü Operasyon: Rusya Askeri İstihbaratı GRU ve Spetsnaz*, QHA, (5 Şubat 2016).

⁵³ Goose, Thomas K. (October 14, 2015) *Russia's Valuable Weapon, Vladimir Putin's Spies Are Critical to his Strategy in Syria an Ukraine*, US News.

⁵⁴ Wiener-Bronner Danielle (April 21, 2014). *Ukraine's Pro-Russian 'Militia' Look Suspiciously like Veteran Russian Soldiers*. The Wire.

⁵⁵ Cohen, Ariel, (April 23, 2014). *Russia Is Expanding Intimidation Tactics in Eastern Ukraine*. The Daily Signal, (23 April 2014). <http://dailysignal.com/2014/04/23/russia-expanding-intimidation-tactics-eastern-ukraine/>. (Giriş: 17 Eylül 2015).

⁵⁶ Nurkin, Tate (May 29, 2015). *The Next NATO*, IHS Aerospace, *Defense and Security*.

⁵⁷ Zappone, Chris (June 15, 2016). *Donald Trump-Vladimir Putin: Russia's Information War Meets the US Election*, <http://www.smh.com.au/world/us-election/trumpputin-russias-information-war-meets-the-us-election-20160609-gpf4sm.html> (Giriş: 06 Ağustos 2016).

Pen'in Fransız Ulusal Cephesi başta gelmektedir. Sovyet stratejisi ayaklanma çıkarmak için işçileri ve işçi haklarını temel argüman yapar. Yeni oluşum ise, bu hareketi Putincilik üzerinden Avrupa'nın birleşmesi için ümit olarak sunar⁵⁸. Propaganda çalışmaları Avrupa'da Yeni Sağ partileri (Almanya'da NDP, Yunanistan'da Altın Şafak, Hollanda'da Özgürlük Partisi ve Fransa'da Milliyetçi Cephe) etkiler. Bunların hepsi milliyetçi, yalnızcılık yanlısı, faşist veya Neo-Nazi görüşlere sahiptirler. İngiltere'de ise, Britanya Bağımsız Partisi, İngiltere'nin AB'den ayrılmasına (Brexit) ve Trump'ın adaylığına verdiği destek ile öne çıkar⁵⁹. Macaristan'da 1930'larda olduğu gibi Neo-Naziler yükselişe geçer, bunu Yunanistan'da Altın Şafak izler. Putin, bu tür hareketlere finans sağlamakta, eğitmekte ve kullanmaktadır.

Rus İstihbaratının Türkiye'deki Faaliyetlerine Bir Bakış

1920-30'lu yıllarda Türkiye-Rusya ilişkileri barışçı bir dönemden geçiyordu. 1920-30'lu yıllarda Sovyetlerin Türkiye'ye yönelik dış istihbarat faaliyetinin ana konularından birisi Rusya'dan Türkiye'ye göç etmiş Müslüman ve Türk mültecileri izlemek, faaliyetlerini mercek altına almak ve onlara karşı mücadele etmektir. Türkiye'de bulunan Sovyet istihbaratı mensupları Ankara Büyükelçiliği aracılığıyla Moskova'ya Kafkas göçmen faaliyetlerine ilişkin çok sayıda bilgi aktarmışlardır. İstihbarat raporlarına göre Sovyetlere karşı savaştan ülkeler (Almanya ve Japonya) göçmenlerle (Hüsrev Bey Sultanov, Şamil, Emircanov) ilişki kurmuş ve bu faaliyetler Türkler tarafından engellenmemiştir⁶⁰. 1941 yılı Temmuz ayı sonlarında Türkiye'deki Moskova'ya gönderilen bir istihbarat raporunda, Türkiye hükümetinin Kafkaslarla ilgisini açığa vurmamak istemediği, bu konuda istihbarat örgütü birimlerine ve polise, göçmenlerin SSCB karşıtı faaliyetlerine müsaade etmemeleri konusunda talimat verildiği yazılmıştır⁶¹. Türkiye'nin NATO'ya girmesinden sonra Rus istihbaratı için Türkiye'nin önemi daha da artmıştır. Soğuk Savaş döneminde, Rus istihbaratı Türkiye karşıtı faaliyetlerde en ince ayrıntılarla ilgili bile bilgileri toplamayı tercih ediyorlardı. SSCB Dışişleri Komiserliği Ortadoğu Şubesinin belgelerine dayanılarak hazırlanmış 34 sayfalık bibliyografik raporda 117 tanınmış siyasi ve devlet adamıyla ilgili bilgi verilmekteydi. Sovyet istihbaratı Türk siyasileri ve hükümet içindeki entrikaları da yakından takip ediyordu⁶². 1970 ve 80'lerdeki sağ-sol olayları döneminde KGB, Milliyetçi Hareket Partisi'nin faaliyetlerini yakından izlemeye çalışıyordu. Ruslar SSCB'ye bağlı Türk cumhuriyetlerinde milliyetçilik akımlarının artmasından çekindikleri için MHP'nin Orta Asya'daki devletlerle de teması olduğunu düşünüyorlardı.

Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra Türk-Rus ilişkilerinin tansiyonunu zaman-zaman artıran, özellikle 1994-1996 yıllarında Çeçen sorunu olmuştur. 5 Temmuz 2006'da Rus istihbaratına yurtdışında özel operasyon yapma izin verilmişti. Rus basınına göre, özel operasyonlarla ilgili dış istihbarat SVR'e bağlı 1998 yılında

⁵⁸ Zubrin, Robert (June 24, 2014). *The Wrong Right*. National Review, <http://www.nationalreview.com/article/381037/> (Giriş: 22 Eylül 2015).

⁵⁹ Hyde, Marina ve Nigel Farage (August 26, 2016). *From Brexit Hero to Trump's Little Helper*. The Guardian.

⁶⁰ Соцков Л. Ф. (2003) *Неизвестный сепаратизм. На службе СД и Абвера: Из секретных досье разведки*: Рипол Классик; М.

⁶¹ Hasanlı Cemil, (2011). *Tarafsızlıktan Soğuk Savaşa Doğru Türk - Sovyet İlişkileri. 1939-1953*. İstanbul: Bilgi Yayınevi, 74-75.

⁶² Hasanlı, a.g..e., (2011), 67-68.

“Zaslon” birliği de kurulmuřtu⁶³. 2008-2011 yılları arasında, yani üç yılda İstanbul’da 6 Çeçen komutan öldürüldü. 7 Eylül 2008’de Gazi Edilsultanov Başakşehir’de başından 2 kurşunla vurulmuş olarak vurulmuştur. Edilsultanov’a kurulan tuzak, Rus gizli servislerinin “honey trap” (ballı tuzak) ismini verdiği ve Rus kadın ajanların kullanıldığı yöntemi akıllara getirmiřtir⁶⁴. 9 Aralık 2008’de Çeçen savaşına katılan İslam Canibekov, 27 Şubat 2009’da Ali Osayev, 16 Eylül 2011’de İstanbul Zeytinburnu’nda üç Çeçen komutan Berg-Hac Musayev, Rustam Altemirov ve Zaurbek Amriev öldürülmüştür. Türk-Rus ilişkileri Kasım 2015’de Rus uçağının düşürülmesinden sonra çalkantılı bir döneme girdi. 2016 yılı başında FSB’nin Rusya Meclisi’nden Rus askeri istihbaratına (GRU) bağlı özel birliklerin (Spetsnaz) Türkiye’de “gizli operasyon” yapması için kanuni yetki istediğine ilişkin bir haber medyada yayınlandı⁶⁵. İzinin kapsamı daha önce de Ukrayna gibi ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de kaosa sebep olacak eylemler planlanması idi. İki ülke arasında, 15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrasında süratle bir yakınlaşmaya dönemi başladı. Rusların darbe girişimini önceden haber verdiği iddiaları medyaya yansdı. Rus istihbarat (FSB, SVR ve GRU) servislerinin Türkiye’ye yönelik güncel faaliyetleri ayrı ayrı kapsamdadır. Söz konusu her Rus servisinin, İstanbul, Antalya, Trabzon Başkonsoloslukları ile Ankara Büyükelçiliği’nde görevli personelinin konsantre oldukları faaliyet alanları farklı farklıdır. Bunların yanı sıra, Rus uluslararası medya kuruluşlarını Türkiye temsilciliklerinde, Ankara-İstanbul merkezli Rus enerji ve silah şirketlerinde, Rus kültür ve eğitim derneklerinde-kurumlarında da Rus istihbarat mensupları örtülü olarak görev yapmakta ve aktif tedbirler olarak kategorize edilen faaliyetleri organize etmektedirler.

Sonuç

Sovyetlerin ayaklanmaya karşı koyma stratejisi, Türkistan’da ‘stratejik sabır’ ile başarılı olur, ancak bu strateji Afganistan’da işe yaramaz. Dağlık bölgelerde daha çok ticaret ile uygulanan yumuşak gücün etkisi ve devlet inşası da bu sefer başarılı olamaz. Sovyetler, Soğuk Savaş süresince başka ülkelerdeki Komünist partileri ve sol devrimci hareketleri destekler. 1990’lar ile birlikte özellikle Kafkasya’daki etnik gerilimler ve Batının NGO’lar ile ülke içinde muhalif gruplar oluşturması iç güvenlik sorunu olur. Ruslar, 2000’li yıllarda yakın çevresinde Batının kurguladığı Renkli Devrimleri tecrübe eder ve sonrasında kendi yöntemleri ile cevap verme yolunu seçer. 2008 yılında “yumuşak ilhak” adı altında Gürcistan’ın Abhazya ve Güney Osetya bölgelerinin koparılması sağlanır. Bu yöntem, Kırım’ın Ukrayna’dan koparılmasında da işe yarar. Doğu Ukrayna’da Rus özel kuvvetleri ve tankları halka terör ve korku yayar. Son dönemde, Avrupa’da Yeni Sağ, ABD’de ise Alternatif Sağ ile olan bağları Rusların bu yönde oldukça yol aldıklarını gösterir. Aktif tedbirler, her zaman Rus istihbarat örgütlerinin kurumsal işi olur ve kullanılan propaganda, dezenformasyon, casusluk, suikastlar, terörizme destek gibi yöntemler de evrimleşir. Rusya, ekonomik yönünden çok, kendini güçlü askeri ve güvenlik yapısı ile gösterir. Sovyetler Birliği’nin kabuğundan çıktığından beri Rusya, dünyadaki yerini ve kimliğini aramaktadır. Küresel güç konumunu sürdürebilmesi için insan ve ekonomi gerekir, ancak Rus demografisi çökmekte, ekonomisi ise tek metaya dayanmaktadır. Batı ve

⁶³ Seferov, Fuad (03 Ekim 2011) *İstanbul’da Çeçenlerin Öldürülmesi FSB’nin Tüzüğüne Göre “Yasal” İddiası*, <http://haberrus.com/headline/2011/10/03/istanbulda-cecenlerin- oldurulmesi-fsbnin-tuzugune-gore-yasal-iddiasi.html> (Giriş: 6 Eylül 2013).

⁶⁴ Asker, a.g.e., (2016), 214.

⁶⁵ QHA (Kırım Haber Ajansı) (7 Ocak 2016). *Putin’in ‘Gizli Ordusu’nun Türkiye Planı: Amaç Kan Dökmek*. <http://qha.com.ua/tr/siyaset/putin-in-gizli-ordusu-nun-turkiye-planı-quot-amac-kan-dokmek-quot/141840/> (Giriş: 16 Mart 2016).

dünyanın geri kalanı ile olan güvensizlikleri ve görece zayıflığı devam ettiği sürece Rusya için, aktif tedbirler en çok tercih edilen yöntem ve dış politikasının arka planı olmaya devam edecektir. Rusların, Gerasimov doktrinine gelene kadar sık olarak uyguladıkları ayaklanmalar içinde dolaylı olarak yer almak şeklinde ortaya çıkan melez savaş anlayışı, başlangıçtaki varsayımımızı doğrulamakta ve önümüzdeki on yıllarda da bu yöntemlere yeni tekniklerle başvuracağını işaret etmektedir. Rusları aktif tedbirlere iten neden, coğrafyasının büyüklüğü, sınırlarının güvensizliği ve kuşatılmışlık duygusu ile sürekli yakın çevresindeki ülkelerin rejimlerini kontrol etme ihtiyacı yanında, ulusal gücünün özellikle demografi ve ekonomi boyutlarındaki sorunları bu tür yollar ile kapatma ihtiyacı olagelmıştır. Bu tür uygulamaların kuşkusuz Türkiye'ye ve yakın coğrafyasına da etkileri olacak ve olmaktadır. Suriye'deki gelişmeler, Rusların Irak, Kıbrıs Rum tarafı ve Libya'da askeri üs edinme girişimleri çevremizdeki bölgelerde Rus askeri aktivizminin devam edeceğinin göstergesidir.

Kaynakça

- Andrew, Christopher, Oleg Gordievsky (1990). *KGB: The Inside Story*. London: Hodder and Stoughton.
- Asker, Ali (2014). *Rus İstihbarat Sistemi*. İstihbarat Örgütleri, Ankara: Kripto Yayınları.
- Bartles, Charles K. Bartles (2016). *Getting Gerasimov Right*, Military Review, January-February 2016.
- Bittman, Ladislav (1972). *The Deception Game*. Syracuse: Syracuse University Research Corp.
- Bodsansky, Yossef (2005). *The Secret History of the Iraq War*, Regan Books.
- Brezinski, Zbigniew (1960). *The Soviet Bloc*, Cambridge: Harvard University Press.
- Calder, Josh (January 02, 2009). *Challenging The Assumptions About Russia's Future*. Washington DC: Radio Free Europe/Radio Liberty.
- Clizbe, Kent (June 30, 2010). *Putin's Spy Ring*. <http://www.frontpagemag.com/fpm/64538/putins-spy-ring-kent-clizbe> (Giriş: 14 Aralık 2015).
- CNN (July 20, 2002) *Interview With Oleg Kalugin*, <http://edition.cnn.com/TRANSCRIPTS/0207/20/cst.05.html> (Giriş: 07 Ekim 2016).
- Codevilla, Angelo ve Paul Seabury (2006). *War Ends and Means*. Washington DC: Potomac Books.
- Cohen, Ariel (July 7, 2011). *Rethinking Reset: Re-Examining the Obama Administration Russia Policy*. Washington DC: Testimony Before the House Foreign Affairs Committee.
- Cohen, Ariel, (April 23, 2014). *Russia Is Expanding Intimidation Tactics in Eastern Ukraine*. The Daily Signal, (23 April 2014). <http://dailysignal.com/2014/04/23/russia-expanding-intimidation-tactics-eastern-ukraine/>. (Giriş: 17 Eylül 2015).
- Conquest, Robert (1987). *Ideology and Deception*. (Eds.) Brian D. Dailey and Patrick J. Parker. Soviet Strategic Deception. Stanford CA: Hoover Institution Press.
- Connections QJ 15, No: 1 (2016): 5-35, s.5 Стив Абрамс, Больше, чем пропаганда: активные советские мероприятия в путинской России,
- Соцков Л. Ф. (2003) *Неизвестный сепаратизм. На службе СД и Абвера: Из секретных досье разведки*: Рипол Классик; М.
- Crutzen, Paul ve John Birks (1982). "The Atmosphere After a Nuclear War: Twilight at Noon" *Ambio*.
- Custine, Astolphe (1976). *Custine's Eternal Russia: A New Edition of Journey for Our Time*. Miami: Center for Advanced International Studies.
- Earley, Pete ve J. Comrade (2007) *The Untold Secrets of Russia's Master Spy in America After the End of the Cold War*, Penguin Books.
- Friedman, George (April 24, 2012). *Russia's Strategy*. Stratfor.
- Friedman, Uri (2014). *Putin's Playbook: The Strategy Behind Russia's Takeover of Crimea*.
- Groose, Thomas K. (October 14, 2015) *Russia's Valuable Weapon, Vladimir Putin's Spies Are Critical to his Strategy in Syria an Ukraine*, US News.
- Hasanlı Cemil, (2011). *Tarafsızlıktan Soğuk Savaşa Doğru Türk - Sovyet İlişkileri. 1939-1953*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Hürriyet. *Putin Faturayı ABD'ye Kesti*. (08 Aralık 2011).
- Hyde, Marina ve Nigel Farage (August 26, 2016). *From Brexit Hero to Trump's Little Helper*. The Guardian.
- Jones, Rhodri J. (1989). *The CIA and American Democracy*. New Haven: Yale University Press.
- Kılıç, Selda (2015), *Kafkasya'ya Dair (1916-1917) Osmanlı İstihbaratının Yayımladığı Bir Rapor*, TAD, C. 34/ S. 58.

- Kux, Dennis (1989). "Soviet Active Measures and Disinformation: Overview and Assessment" *Parameters, Journal of US Army War College*.
- Luhn, Alec. (20 July, 2014). *Three Pro-Russia Rebel Leaders at the Centre of Suspicious Ober Downed MH17*, The Guardian.
- Lunev, Stanislav (1989). *Through the Eyes of the Enemy: The Autobiography of Stanislav Lunev*. Regnery Publishing Inc.
- Malone, Jeff (2014). *Russian Approach to Information Warfare*. Australian Defence Force Academy, School of Engineering and IT.
- Marshall, Alex (September 18, 2009). *The Russian Army and Irregular Warfare*, RUSI.org. <https://rusi.org/commentary/russian-army-and-irregular-warfare> (Giriş: 01 Aralık 2016).
- Mitrokhin, Vasili & Christopher Andrew (2000). *The Mitrokhin Archive: The KGB in Europe and the West*, Gardners Books.
- Nurkin, Tate (May 29, 2015). "The Next NATO" IHS Aerospace, *Defense and Security*.
- Office of the National Counterintelligence Executive (ONCE) (2005). *National Counterintelligence Strategy of The United States*, Washington DC..
- Özkul, Halid (2001). *Gizli Ordular-CIA*, İstanbul: Sorun Yayınları.
- Pacepa, Ion Mihai (1 Mart 2004). *Russia With Terror*, FrontPageMagazine.com.
- Prados, John (2007). *The Future of Covert Action*. John K. Johnson (Edt.), Handbook of Intelligence Studies, New York: Routledge.
- QHA (Kırım Haber Ajansı) (7 Ocak 2016). *Putin'in 'Gizli Ordusu'nun Türkiye Planı: Amaç Kan Dökmek*. <http://qha.com.ua/tr/siyaset/putin-in-gizli-ordusu-nun-turkiye-plani-quot-amac-kan-dokmekquot/> 141840/ (Giriş: 16 Mart 2016).
- Satter, David (August 7, 2010). *Russia's Choice*. National Review. <http://www.nationalreview.com/article/313229/russias-choice-david-satter> (Giriş: 16 Kasım 2016, 17).
- Schwarzenberger, George (1997). *Power Politics*. London: Stevens and Sons.
- Seferov, Fuad (03 Ekim 2011) *İstanbul'da Çeçenlerin Öldürülmesi FSB'nin Tüzüğüne Göre "Yasal" İddiası*, <http://haberrus.com/headline/2011/10/03/istanbulda-cecenlerin-oldurulmesi-fsbnin-tuzugune-gore-yasal-iddiasi.html> (Giriş: 6 Eylül 2013).
- Shackley, Theodore (1981). *The Third Option. An American View of Counterinsurgency Operations*, New York: Reader's Digest.
- Soldatov, Andrei ve Irina Borogan (2011). "Russia's Very Secret Services". *World Policy Journal*, <http://www.worldpolicy.org/journal/spring2011/russia-very-secret-services> (Giriş: 15 Ekim 2016).
- Srpska.ru, (12 September, 2016] *V Kotore Sozdano Balkanskoye Kazach'ye Voysko*. <http://www.srpska.ru/article.php?nid=30064>. (Son Giriş: 21 Ekim 2016).
- Stratfor, A Struggle Over Russia's Interior Ministry Could Emerge, (November 11, 2014).
- Suvorov, Victor (1987). *Spetsnaz: The Inside Story of the Soviet Special Forces*, New York: WW Norton.
- Tetik, Ahmet, (2017), *Teşkilat-ı Mahsusa (Uur-ı Şarkıyye Dairesi) Tarihi Cilt I: 1914-1916*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 3. Basım, İstanbul.
- Togan, Zeki Velidi (1960). *Türk Türkistan*. İstanbul: Toprak Yayınları.
- Volkoff, Vladimir (1995) *Desinformation. Flagrant Delit*. Eds. Du Rocher. Monaco.
- Wierner-Bronner' Danielle (April 21, 2014). *Ukraine's Pro-Russian 'Militia' Look Suspiciously like Veteran Russian Soldiers*. The Wire.
- Wisniewski, Jaroslaw, (September 19, 2016) *Russia Has a Years-Long Plot to Influence Balkan Politics. The U.S. can Learn a Lot from it*, Washington Post. (Giriş: 17 Ekim 2016).
- Wold, Nathan (August 29, 2010). *10 Dastardly Secret Operations Of The KGB*. <http://listverse.com/2015/08/29/10-dastardly-secret-operations-of-the-kgb/> (Giriş: 05 Kasım 2016).
- Yaltrık, Mehmet Berk. *Sabotaj, suikast ve örtülü operasyon: Rusya Askeri İstihbaratı GRU ve Spetsnaz*, QHA, (5 Şubat 2016).
- Yıldız, Muharrem, (2006), *Dünden Bugüne Kafkasya*, Yitik Hazine Yayınları, 2006.
- Yılmaz, Sait (2017) *Uluslararası Güvenlik Teori, Pratik ve Gelecek*, İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Yılmazçelik, İbrahim & Yaşar Ertürk, *XIX ve XX. yy Da Türkiye'nin Kafkasya Politikası*, Genelkurmay Atase Sekizinci Tarih Semineri, Ekim 2001.
- Zappone, Chris (June 15, 2016). *Donald Trump-Vladimir Putin: Russia's Information War Meets the US Election*, <http://www.smh.com.au/world/us-election/trumpputin-russias-information-war-meets-the-us-election-20160609-gpf4sm.html> (Giriş: 06 Ağustos 2016).
- Zeybek, Namık Kemal (1997). "Önce Bilgi ve Bilinç" *Yeni Türkiye Dergisi*, Yıl:3, Sayı:5.
- Zubrin, Robert (June 24, 2014). *The Wrong Right*. National Review, <http://www.nationalreview.com/article/381037/> (Giriş: 22 Eylül 2015).